

ANA TEMA¹

14. Madde

Şiddet Yoluyla Ayrımcılık

(Son Güncelleme Tarihi: 28.02.2025)

Giriş

14. maddenin sağladığı güvenceler:

- Başvuranın, Devlet makamları veya bir şahıs tarafından doğrudan uygulanan şiddet mağduru olması durumunda (*Abdu/Bulgaristan*, 2014);
- İlgilinin, belirli bir gruba mensup olması veya belirli bir grup üyesiyle bağlantısı olması nedeniyle (*Škorjanec/Hırvatistan*, 2017) uygulanır.

Devletin Yükümlülüklerine İlişkin Kısa Bir Değerlendirme

Esas yönü:

- Ayrımcı tutumların, itiraz edilen davranışın tetiklenmesinde bir etken olup olmadığının belirlenmesi (*Stoica/Romanya*, 2008, § 118; *Antayev ve diğerleri/Rusya*, 2014, § 123; *Aghdgomelashvili ve Japaridze/Gürcistan*, 2020, § 46).
- İlke olarak, ispat yükü başvurana düşmektedir. İstisnai olarak, söz konusu olaylar, tamamıyla veya büyük ölçüde yalnızca yetkili makamlar tarafından bilindiğinde, ispat yükü bu makamlara düşmekte ve bu makamların tatmin edici ve ikna edici bir açıklama sunması gerekmektedir. Aynı şekilde, ayrımcılığın şikâyet edildiği bazı durumlarda, davalı Hükümet, ayrımcılığa ilişkin savunulabilir bir şikâyeti çürütmeye davet edilebilir ve bunu yapmaması halinde, Mahkeme, Sözleşme'nin 14. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varabilir (*Natchova ve diğerleri/Bulgaristan* [BD], 2005, § 157; *Lapunov/Rusya*, 2023, § 106).
- Bununla birlikte, yetkili makamların şiddetin ırkçı olduğu iddia edilen nedene ilişkin etkin bir soruşturma yürütmediği iddiası, tek başına, Sözleşme'nin 2 veya 3. maddesiyle birlikte 14. maddesinin esas yönünden ihlal edildiği iddiasıyla ilgili olarak, ispat yükünü Hükümete yüklememelidir (*Natchova ve diğerleri/Bulgaristan* [BD], 2005, § 157).

Usul yönü:

- Devletler, bir şiddet eylemi durumunda ırkçı bir nedenin olası varlığını araştırmakla yükümlüdür (*Natchova ve diğerleri/Bulgaristan* [BD], 2005, § 160).
- ırkçı tutumların bir şiddet eylemine sebep olduğundan şüphelenilmesi durumunda, yetkili makamlar resmi soruşturmayı titizlikle ve tarafsız bir şekilde yürütmekle yükümlüdür (*Natchova ve diğerleri/Bulgaristan* [BD], 2005, § 160).
- Şayet ayrımcı neden açıklanmazsa ve ayrımcı gerekçeyle yapılan şiddet ve kaba davranışlar, ayrımcı çağrışım olmaksızın davalarla eşit koşullarda incelenirse, bu durum, özellikle temel

¹ Bu belge Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmış olup Mahkeme açısından bağlayıcı değildir. Bu tercüme, Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin onayı ile yayımlanmıştır ve sadece **Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığının** sorumluluğu altındadır.

haklarla ilgili yıkıcı eylemlerin kendine özgü niteliğini görmezden gelmek anlamına gelebilecektir (*Natchova ve diğerleri/Bulgaristan* [BD], 2005, § 160).

- Bir ayrımcı nedenin olup olmadığını tespit etme yükümlülüğü, araç yükümlülüğüdür: Yetkili makamlar, koşulları dikkate alarak makul tedbirleri almalıdır (*Natchova ve diğerleri/Bulgaristan* [BD], 2005, § 160).

Önemli Örnekler

Mahkeme, mağdurların farklı özelliklerine dayalı şiddet eylemleriyle ilgili davalar hakkında karar vermiştir. Söz konusu davalar aşağıdaki şekildedir:

- Cinsiyet: *Opuz/Türkiye*, 2009; *Eremia/Moldova Cumhuriyeti*, 2013; *Halime Kiliç/Türkiye*, 2016; *M.G./Türkiye*, 2016; *Talpis/İtalya*, 2017; *Volodina/Rusya*, 2019; *Tkheldze/Gürcistan*, 2021; *A ve B/Gürcistan*, 2022;
- Irk ve etnik köken: *Natchova ve diğerleri/Bulgaristan* [BD], 2005; *Moldovan ve diğerleri/Romanya (no. 2)*, 2005; *B.S./İspanya*, 2012; *Škorjanec/Hırvatistan*, 2017; *Makuchyan ve Minasyan/Azerbaycan ve Macaristan*, 2020; *Adzhigitova ve diğerleri/Rusya*, 2021; *Paketova ve diğerleri/Bulgaristan*, 2022;
- Din: *Gldani Yehova Şahitleri Topluluğu Üyeleri ve diğerleri/Gürcistan*, 2007; *Milanović/Sırbistan*, 2010; *Gürcü Müslümanlar Arasındaki İlişkiler Derneği ve diğerleri/Gürcistan*, 2023;
- Siyasi görüş: *Virabyan/Ermenistan*, 2012;
- İdeoloji *Kreyndlin ve diğerleri/Rusya*, 2023 ve
- Cinsel yönelim: *Identoba ve diğerleri/Gürcistan*, 2015; *M.C. ve A.C./Romanya*, 2016; *Aghdgomelashvili ve Japaridze/Gürcistan*, 2020; *Sabalić/Hırvatistan*, 2021; *Genderdoc-M ve M.D./Moldova Cumhuriyeti*, 2021; *Kadın Girişimlerini Destekleme Grubu ve diğerleri/Gürcistan*, 2021; *Oganezova/Ermenistan*, 2022; *Stoyanova/Bulgaristan*, 2022; *Lapunov/Rusya*, 2023; *Romanov ve diğerleri/Rusya*, 2023; *Karter/Ukrayna*, 2024; *Hanovs/Letonya*, 2024.

Ayrımcı tutumların, itiraz edilen davranışın tetikleyici bir etken olduğu durumlarda:

- *Stoica/Romanya*, 2008: Görevliler ve Romanlar arasında yaşanan bir olay sırasında bir polis memuru tarafından reşit olmayan bir Roman çocuğa uygulanan kötü muameleler;
- *Antayev ve diğerleri/Rusya*, 2014: Polis memuru tarafından Çeçen şüphelilere uygulanan kötü muameleler;
- *Makuchyan ve Minasyan/Azerbaycan ve Macaristan*, 2020: Yabancı bir mahkeme tarafından verilen bir hapis cezasının infaz edilmemesi ve yurtdışında işlenen etnik önyargılarla gerekçelendirilen bir nefret suçundan suçlu bulunan bir kişi hakkında affın uygulanması, bunun da suçlunun neredeyse cezasız kalmasına ve mağdurların etnik kökenine bağlı olarak suçlunun yüceltilmesine yol açması;
- *Aghdgomelashvili ve Japaridze/Gürcistan*, 2020: LGBT kişilerin haklarının savunulmasına ilişkin bir STK'nın binasında yapılan arama bağlamında güvenlik güçlerinin homofobik ve/veya transfobik nefretle gerekçelendirilen kötüye kullanma davranışı;
- *Lapunov/Rusya*, 2023: Başvuranın cinsel yönelimi nedeniyle Çeçenistan'da devlet görevlileri tarafından kaçırılması, tutuklanması ve işkence görmesi.

Ulusal makamlarca olası bir ayrımcı neden hakkında etkin bir soruşturma yapılmaması:

- *Natchova ve diğerleri/Bulgaristan* [BD], 2005; *Bekos ve Koutropoulos/Yunanistan*, 2005; *Ognyanova ve Choban/Bulgaristan*, 2006; *Gldani Yehova Şahitleri Topluluğu Üyeleri ve diğerleri/Gürcistan*, 2007; *Anguelova ve Iliev/Bulgaristan*, 2007; *Turan Cakir/Belçika*, 2009; *Virabyan/Ermenistan*, 2012; *Eremia/Moldova Cumhuriyeti*, 2013; *Abdu/Bulgaristan*, 2014; *M.C. ve A.C./Romanya*, 2016; *Talpis/İtalya*, 2017; *Škorjanec/Hırvatistan*, 2017; *Bălşan/Romanya*, 2017; *Aghdgomelashvili ve Japaridze/Gürcistan*, 2020; *Adzhigitova ve diğerleri/Rusya*, 2021; *Genderdoc-M ve M.D./Moldova Cumhuriyeti*, 2021; *Oganezova/Ermenistan*, 2022; *Gürcü Müslümanlar Arasındaki İlişkiler Derneği ve diğerleri/Gürcistan*, 2023, *Lapunov/Rusya*, 2023; *Romanov ve diğerleri/Rusya*, 2023; *Karter/Ukrayna*, 2024; *Allouche/Fransa*, 2024; *Hanovs/Letonya*, 2024.

Eylemin ciddiyeti ile ulusal düzeyde verilen ceza arasında açıkça orantısızlık:

- *Sabalić/Hırvatistan*, 2021, homofobik bir şiddet saldırısının failinin, küçük bir suç nedeniyle düşük miktarda bir para cezasına mahkûm edilmesi, ardından *aynı suçtan iki defa yargılanmaması (ne bis in idem)* ilkesi uyarınca ceza kovuşturmalarının sonlandırılması.

Genel ilkelerin özeti

- İrkçi tutumlarla gerekçelendirilen şiddet ya da adam öldürme ile ilgili davalarda, 2. maddenin esas ve usul yönleriyle birlikte 14. maddeden doğan genel ilkelerin özetiyle ilgili olarak, bk. *Natchova ve diğerleri/Bulgaristan* [BD], 2005, §§ 157-161.
- İddia edilen ayrımcı tutumlarla gerekçelendirilen bir şiddet olayı durumunda, Devletin usuli yükümlülüğüne ilişkin 3 ve 14. maddelerden doğan genel ilkelerin özetiyle ilgili olarak, bk. *Sabalić/Hırvatistan*, 2021, §§ 93-98.

Diğer Atıflar

İçtihatlarla ilgili rehberler:

- [LGBTİ Kişilerin Hakları Rehberi](#)

Diğer ana temalar:

- [Nefret Söylemine Karşı Koruma \(8, 13 ve 14. maddeler\)](#)
- [Aile İçi Şiddet \(2. madde\)](#)

Diğerleri:

- [Avrupa Ayrımcı Yasağı Hukuk El Kitabı](#), yayın 2018; Mahkeme ve Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı tarafından yayımlanmıştır.
- [Avrupa Birliğinde nefret suçlarının ortaya konulması: Mağdurların haklarının tanınması](#), Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı tarafından yayımlanan rapor
- [Unmasking bias motives in crimes: select case-law of the European Court of Human Rights](#), Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı tarafından yayımlanan rapor

BAŞLICA İÇTİHAT ATIFLARI

İlke Kararları:

- *Moldovan ve diğerleri/Romanya (no. 2)*, no. 41138/98 ve 64320/01, AİHM 2005-VII (alıntılar) (6. madde ile 8. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal (yargılamanın süresi) ve 8. madde);
- *Natchova ve diğerleri/Bulgaristan* [BD], no. 43577/98 ve 43579/98, AİHM 2005-VII (2. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal (usul yönünden) ve 2. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal yok (esas yönünden));
- *Bekos ve Koutropoulos/Yunanistan*, no. 15250/02, AİHM 2005-XIII (alıntılar) (3. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal (usul yönünden) ve 3. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal yok (esas yönünden));
- *Opuz/Türkiye*, no. 33401/02, AİHM 2009 (2 ve 3. maddelerle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal);
- *Škorjanec/Hırvatistan*, no. 25536/14, 28 Mart 2017 (14. maddeyle bağlantılı olarak 3. madde: ihlal (usul yönünden));
- *Makuchyan ve Minasyan/Azerbaycan ve Macaristan*, no. 17247/13, 26 Mayıs 2020 (2. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal (usul yönünden)).

Sözleşme'nin 14. Maddesi Kapsamındaki Diğer Davalar:

- *Ognyanova ve Choban/Bulgaristan*, no. 46317/99, 23 Şubat 2006 (2, 3, 5 ve 13. maddeler: ihlal; 14. madde: ihlal yok);
- *Gldani Yehova Şahitleri Topluluğu Üyeleri ve diğerleri/Gürcistan*, no. 71156/01, 3 Mayıs 2007 (ayrı ve 14. maddeyle bağlantılı olarak ele alınan 3. madde: ihlal; ayrı ve 14. maddeyle bağlantılı olarak ele alınan 9. madde: ihlal edilmesi);
- *Anguelova ve Iliev/Bulgaristan*, no. 55523/00, 26 Temmuz 2007 (2. maddeyle bağlantılı 14. madde: ihlal).
- *Stoica/Romanya*, no. 42722/02, 4 Mart 2008 (3. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal);
- *Turan Cakir/Belçika*, no. 44256/06, 10 Mart 2009 (14. maddeyle bağlantılı olarak 3. madde: ihlal (usul yönünden));
- *Milanović/Sırbistan*, no. 44614/07, 14 Aralık 2010 (3. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal);
- *B.S./İspanya*, no. 47159/08, 24 Temmuz 2012 (3. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal (usul yönünden));
- *Virabyan/Ermenistan*, no. 40094/05, 2 Ekim 2012 (3. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal (usul yönünden); 3. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal yok (esas yönünden));
- *Eremia/Moldova Cumhuriyeti*, no. 3564/11, 28 Mayıs 2013 (3. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal);
- *Abdu/Bulgaristan*, no. 26827/08, 11 Mart 2014 (ayrı ve 14. maddeyle bağlantılı olarak ele alınan 3. madde: ihlal (usul yönünden));
- *Antayev ve diğerleri/Rusya*, no. 37966/07, 3 Temmuz 2014 (birinci ila altıncı, sekizinci ve dokuzuncu başvuranlar açısından 3. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal (usul ve esas yönlerinden) ve yedinci ile onuncu başvuranlar açısından 3. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal yok);

- *Identoba ve diğerleri/Gürcistan*, no. 73235/12, 12 Mayıs 2015 (14. maddeyle bağlantılı olarak 3. madde: ihlal (usul yönünden); 14. maddeyle bağlantılı olarak 11. madde: ihlal);
- *M.G./Türkiye*, no. 646/10, 22 Mart 2016 (3. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal);
- *M.C. ve A.C./Romanya*, no. 12060/12, 12 Nisan 2016 (3. maddeyle bağlantılı olarak 3. madde (usul yönünden) ve 14. madde: ihlal);
- *Halime Kiliç/Türkiye*, no. 63034/11, 28 Haziran 2016 (2. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal);
- *Talpis/İtalya*, no. 41237/14, 2 Mart 2017 (2 ve 3. maddelerle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal);
- *Bălşan/Romanya*, no. 49645/09, 23 Mayıs 2017 (3. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal);
- *Volodina/Rusya*, no. 41261/17, 9 Temmuz 2019 (3. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal);
- *Aghdgomelashvili ve Japaridze/Gürcistan*, no. 7224/11, 8 Ekim 2020 (14. maddeyle bağlantılı olarak 3. madde: ihlal (usul ve esas yönünden));
- *Sabalić/Hırvatistan*, no. 50231/13, 14 Ocak 2021 (14. maddeyle bağlantılı olarak 3. madde: ihlal (usul yönünden));
- *Adzhigitova ve diğerleri/Rusya*, no. 40165/07 ve 2593/08, 22 Haziran 2021 (2 ve 8. maddelerle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal yok; 3. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal (usul yönünden));
- *Tkheldze/Gürcistan*, no. 33056/17, 8 Temmuz 2021 (14. maddeyle bağlantılı olarak 2. madde: ihlal (esas ve usul yönünden));
- *Genderdoc-M ve M.D./Moldova Cumhuriyeti*, no. 23914/15, 14 Aralık 2021 (14. maddeyle birlikte 3. madde: ihlal (usul yönünden));
- *Kadın Girişimlerini Destekleme Grubu/Gürcistan*, no. 73204/13 ve 74959/13, 16 Aralık 2021 (14. maddeyle bağlantılı olarak 3. madde: ihlal (esas ve usul yönünden));
- *A ve B/Gürcistan*, no. 73975/16, 10 Şubat 2022 (14. maddeyle bağlantılı olarak 2. madde: ihlal (esas ve usul yönünden));
- *Oganezova/Ermenistan*, no. 71367/12 ve 72961/12, 17 Mayıs 2022 (14. maddeyle bağlantılı olarak 3. madde: ihlal (esas ve usul yönünden));
- *Stoyanova/Bulgaristan*, no. 56070/18, 14 Haziran 2022 (2. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal);
- *Paketova ve diğerleri/Bulgaristan*, no. 17808/19 ve 36972/19, 4 Ekim 2022 (14. maddeyle bağlantılı olarak 8. madde: ihlal);
- *Kreyndlin ve diğerleri/Rusya*, no. 33470/18, 31 Ocak 2023 (14. maddeyle bağlantılı olarak 3. madde: ihlal (usul yönünden));
- *Lapunov/Rusya*, no. 28834/19, 12 Eylül 2023 (3. madde: ihlal (esas ve usul yönünden); 3. maddeyle bağlantılı olarak 14. madde: ihlal);
- *Romanov ve diğerleri/Rusya*, no. 58358/14 ve diğer 5 başvuru, 12 Eylül 2023 (14. madde ışığında okunan 3. madde: ihlal (esas ve usul yönünden));
- *Gürcü Müslümanlar Arasındaki İlişkiler Derneği ve diğerleri/Gürcistan*, no. 24225/19, 30 Kasım 2023 (14. maddeyle bağlantılı olarak 8 ve 9. maddeler: ihlal);
- *Karter/Ukrayna*, no. 18179/17, 11 Nisan 2024 (14. maddeyle bağlantılı olarak 3. madde: ihlal (usul yönünden));

- [Allouche/Fransa](#), no. 81249/17, 11 Nisan 2024 (14. maddeyle bağlantılı olarak 8. madde: ihlal);
- [Hanovs/Letonya](#), no. 40861/22, 18 Temmuz 2024 (14. maddeyle bağlantılı olarak 3 ve 8. maddeler: ihlal).